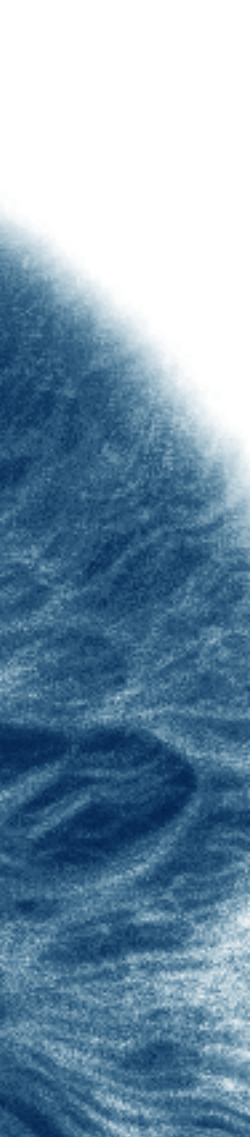

Het vertrouwen...

Vertrouwen bevordert de sociale cohesie in de samenleving, werkt als smeeroilje in de economische machine, is wezenlijk voor constructieve en creatieve menselijke relaties. Vertrouwen maakt deel uit van het sociale kapitaal van de democratische rechtsstaat.

De Wet bescherming persoonsgegevens heeft tot doel een bijdrage te leveren aan het vertrouwen dat burgers kunnen hebben in de wijze waarop in de samenleving met persoonsgegevens zal worden omgesprongen. Uit onderzoek in 2004 en 2005 verricht in opdracht van het CBP blijkt dat dit vertrouwen bij de burgers te wensen overlaat en in ieder geval duidelijk achterblijft bij het belang dat zij hechten aan een zorgvuldige omgang met hun gegevens in de verschillende maatschappelijke domeinen.

Onderling vertrouwen en vertrouwen in de samenleving ontstaan waar machtsuitoefening in een democratische samenleving voelbaar en zichtbaar in toom gehouden wordt. De Wet bescherming persoonsgegevens heeft in dat kader allereerst een afweerfunctie. Publiek en privaat vormgegeven macht, die mede uitgeoefend wordt op basis van het gebruik van persoonsgegevens en die ontplooiing van het individu in negatieve zin kan beïnvloeden, dient in toom gehouden worden. De wet verbiedt daarom het onnodig verwerken van persoonsgegevens ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer en vraagt verder in essentie dat op nadenkende en fatsoenlijke wijze met verzamelde persoonsgegevens omgesprongen wordt.

In de huidige maatschappelijke context bestaat de tendens om de tot voor kort gebruikelijke algemene houding van vertrouwen in deelnemers aan het maatschappelijke verkeer te verlaten. De afname van sociale controle, zoals die bijvoorbeeld nog bestond in de zuilenmaatschappij, vraagt om andere beheersingsmechanismen. Het op grote schaal automatiseren en koppelen van bestanden door overheid en bedrijfsleven houdt daarmee verband. Hoog op de maatschappelijke en politieke agenda staan het op administratief-technische wijze voorkomen van misbruik van overheidsvoorzieningen, het vergroten van de klantgerichtheid van overheid en bedrijfsleven en het bevorderen van veiligheid door versterking van (de bevoegdheden van) justitie en politie. Optimale inzet van wat de technologie vermag, wordt daarbij nagestreefd.

Als gevolg daarvan komen evenwel belangrijke maatschappelijke noties onder druk te staan. Een bekende drieslag in ons rechtsstelsel is de proportionele toepassing van controle- en opsporingsbevoegdheden: uitgangspunt is vertrouwen, met vervolgens een algemeen toezichtinstrumentarium ter controle en ten slotte opsporing van overtredingen in het geval er sprake is van redelijke verdenking. In toenemende mate worden echter in een vroegtijdig stadium bevoegdheden en middelen aangewend die oorspronkelijk gegeven waren om pas te worden ingezet bij op repressie gerichte activiteiten. De verplichting tot het bewaren van telecommunicatiegegevens ten behoeve van justitie en politie, preventief toezicht op wie de grote steden in- en uitgaan (de zogenaamde virtuele slotgracht), de acceptatie van uitvoerige klokkenluiders- en klikvoorzieningen en uitvoerige controle van allerhande gegevens alvorens tot het toekennen van een uitkering te besluiten zijn daarvan uitingen.

Ook buiten de sfeer van opsporing en vervolging leggen overheidsinstanties en particuliere bedrijven vroegtijdig bestanden aan en brengen zij koppelingen tot stand met het oog op het voorkomen van ieder denkbaar toekomstig misbruik. De ontwikkeling van de 'andere overheid' die op proactieve wijze burgers als klant wil 'bedienen', creëert daartoe nieuwe mogelijkheden en afhankelijkheden. Enigszins overdreven verwoord is een tendens zichtbaar waarin de voorheen op vertrouwen en op de veronderstelling van onschuld gefundeerde omgangsvormen in de samenleving, vervangen worden door op geïnstitutionaliseerd wantrouwen gebaseerde omgangsvormen. Als een steeds omvattender technologie die ontwikkeling ondersteunt en ogenschijnlijk de – veelal voorlopige – grenzen dicteert, raakt dat de essentie van de positie van het individu in de moderne samenleving.

In bovenbedoeld maatschappelijk klimaat bestaat het risico van vermindering, zo niet van erosie van de gevoeligheid voor de noodzaak tot bescherming van persoonsgegevens. Met de bescherming van persoonsgegevens worden echter achterliggende waarden gediend. Deze waarden zijn naast de bescherming van de persoonlijke levenssfeer onder meer het voorkomen van onrechtvaardigheid en schade, de gelijke behandeling en het voorkomen van discriminatie, de individuele autonomie binnen bepaalde grenzen en de informationele gelijkheid.

Deze waarden zijn niet steeds van gelijke orde. Sommige dienen een direct individueel belang. Andere achterliggende waarden zoals vertrouwen, gelijkheid, vrijheid van communicatie of bescherming van lichamelijke integriteit, blijven ook in het huidige maatschappelijke klimaat van groot belang voor een vrije en democratische samenleving die onze maatschappij is en wenst te blijven.

Het CBP heeft in 2005 geïnvesteerd in het opnieuw doordenken van het doel van de Wet bescherming persoonsgegevens, de onderliggende waarden bij de bescherming van persoonsgegevens en de wijze waarop deze doelen en waarden het best gediend kunnen worden door de toezichthouder. Een dergelijke reflexie kan niet op een zinnige wijze in de *splendid isolation* van de eigen kring en bevoegdheden worden uitgevoerd. Het CBP heeft in 2005 bewust, regelmatig en met groot genoegen de gedachtewisseling en het debat met deskundigen en maatschappelijke partijen gezocht, soms in een meer beschouwelijke context, soms in directe relatie tot de noodzaak als toezichthouder een standpunt te kiezen ten opzichte van maatschappelijke ontwikkelingen. Het CBP zal op deze weg doorgaan.

Voor 2006 is de formele evaluatie van de Wet bescherming persoonsgegevens voorzien. Deze evaluatie is zonder enige twijfel nuttig. Allerlei overwegingen zullen uiteindelijk de praktische invulling van deze evaluatie bepalen. Het CBP wil voor een evaluatie in eerste instantie stilstaan bij de vraag welke waarden in het geding zijn. Daarna is de vraag actueel of de Wet bescherming persoonsgegevens aan de bescherming of aan de verdere uitbouw van die waarden een bijdrage heeft geleverd of zou kunnen leveren. En pas dan draait het om de vraag of inhoud en verwoording van de wet en de daarin geregelde bevoegdheden en verantwoordelijkheden wijziging behoeven tegen de achtergrond van de hierboven geschetste maatschappelijke tendensen. De Wet bescherming persoonsgegevens is een instrument. Het wezenlijke dilemma is de noodzaak van én controle én vertrouwen.

J. Kohnstamm

voorzitter